

DE JURE NATURALI.

§ 39.

DE VARIIS JURIS NATURAEE PRAECEPTIS.

« Nemo dubitat, quin sibi a Deo legem in animo insitam esse sentiat, qua bonum a malo, honestum a turpi, justum ab injusto possit secernere. » (Catechis. Rom. de Decal. observatione.) Haec autem naturae lex est, sive Jus naturale, quam legem auctor Deus humanis mentibus impressit, consignavitque, perque rationis lumen quid agendum, quidve fugiendum sit manifestat, et quasi promulgat, eique legi universum genus hominum perpetuo parere voluit.

Sed non omnia hujus Juris praecepta sunt eadem evidenter homini comperta et explorata. Prima quidem, et generalia principia confessim percipiuntur, veluti « Bonum est faciendum, malum est fugiendum — Deus est colendus — Quod tibi non vis fieri, alteri non est faciendum. » Sunt etiam quaedam praecepta quae facili et perspicua argumentatione ex primis principiis eliciuntur, et quasi naturaliter fluunt, qualia sunt Decalogi praecepta.

Sed multa sunt moralia praecepta a primis principiis valde remota, quorum cognitio ardua prorsus est et difficillima. Quapropter homo, qui solam rationem ducem sequitur, non modo in conclusionibus remotis, sed etiam in proximioribus saepe fallitur, propterea quod humanae rationis lumen ex

§ XL. DE USU ET AUCT. JUR. NAT. IN JURISPR. CAN. 83

primi hominis labore non illud quidem deletum est, sed tenebris adeo circumfusum, ut mens facilime in errores turpisimos labatur. Hujus rei testes sunt universi gentiles philosophi, qui etsi ingenio et studio plurimum valerent, gravissime tamen in multis erraverunt, quae ad Jus naturae pertinebant. Neque feliores existiterunt recentiores philosophi, qui, sola ratione duce, se sapere et intelligere plus quam caeteros arbitrati sunt, ii scilicet philosophiam moralem tot perfuderunt erroribus pravisque opinionibus, ut fundamenta morum, ipsiusque societatis humanae labefactarent.

Nulla igitur acies humanae mentis tanta est, quae omnia praecepta morum perspicere possit, nisi divinum revelationis lumen accedit, proindeque necesse omnino est revelationem, coelestem hanc vitae ducem et officiorum magistram, sequi, sine qua homo nunquam poterit ad veram Juris naturalis intelligentiam pervenire.

§ 40.

DE USU ET AUCTORITATE JURIS NATURALIS IN JURISPRUDENTIA CANONICA.

Duo in usu juris naturalis errores vitandi sunt; alter eorum est, qui argumenta juris naturalis ab ecclesiastica jurisprudentia ita removent, ac si utraque disciplina sibi esset adversa: alter eorum est, qui plus aequo rationi tribuunt, dum omnia indiscriminatim ex naturali jure definiunt. In primo errore illi versati sunt, qui in pactis et obligationibus interpretandis, in hominum officiis exponendis, in explicandis legibus quae a jure naturali depromptae sunt, nullam ejusdem juris na-

turalis rationem habuerunt. In alterum errorem, et eum quidem perniciosissimum delapsi sunt in primis Protestantes, qui in jurisprudentia canonica universa primum et potissimum locum juri naturali tribuerunt, eo sane consilio, ut sacrum Ecclesiae regimen et hierarchiam omnino destruerent. Igitur haec vitia declinabimus, si regulas sequentes adhibeamus.

Prima est : « In jure publico ecclesiastico, ubi de statu, seu constitutione, et potestate Ecclesiae quaestio est, nullus est usus juris naturalis, sed juris divini positivi. » Debuit sane Deus ordinem aliquem, ac propterea regimen in Ecclesia instituere, quandoquidem quae a Deo sunt, ordinata sunt : qualem autem regiminis formam instituerit, cum ea res ex divina voluntate pendeat, non ex principiis juris naturalis definienda est, sed ex Litteris Sacris et Traditione ; quibus ex fontibus, quid Deus voluerit et constituerit, intelligitur. Ad rem Endres in *dissert. de necessario jurisprudentiae naturalis cum ecclesiastica nexu et usu cap. 3 § 7* inquit : « Incaute, dicam, et inepte prorsus agere ii omnes deprehenduntur, qui an constitutum sit in Ecclesia a Christo ejusdem Conditore quoddam regimen, et cui, aut quibus id commissum sit, ex solo jure naturali et recta ratione deducere, indeque unice vel jus circa Sacra Regibus atque Principibus adscribere, vel certam quamdam regiminis, si quod constitutum a Deo cum catholicis admittunt, formam praescribere conantur. Sicuti regimen ipsum ac potestas ex solo arbitratu divino pendebat; ita idem quoque dicendum de forma ejusdem regiminis, quae itidem nec juri naturali subjecta, nec alia esse potuit, quam, qualem illam Christus supremus Ecclesiae et regiminis ejusdem Conditor esse voluit. »

Secunda est : « Posita natura et sine, ex. gr. alicujus Or-

dinis hierarchici, recte possumus vim potestatis eidem Ordini convenientem ex ratione et jure naturali inferre. » Ita cum certum sit, Primum Summi Pontificis institutum esse servandae unitatis causa, jure riteque infertur, omnem eam potestatem ex Christi institutione et jure divino Pontifici tributam fuisse, qua ad unitatem efficaciter conservandam opus erat, quia Deus, qui nec impotens nec improvidus est, dum finem voluit, media quoque contulit obtinendo fini idonea.

Tertia est : « In omnibus iis quae ad praecepta morum et justitiam naturalem pertinent, si leges positivae deficiant, ius naturalis erit lex, ad quam judicia et negotia dirigenda erunt. » Itaque argumento leg. fin. ff. de Jurisdict. recte concluditur, « deficiente jure gentium, lites inter Principes Summos ex naturali jure definiendas esse. »

Quarta est : « Cum Ecclesia nihil possit in divinis et naturalibus legibus derogare, immutare, dispensare, cognitio juris naturalis non modo utilis, sed necessaria est ad cognoscendum quae leges sint naturales et proinde immutables ; quae vero positivae adeoque derogationi, immutationi, et dispensationi obnoxiae. » Hinc Antonius Schmidt Institut. Juris Eccl. part. I, cap. 7 : « Atque, » inquit, « hoc ipsum est, cur intersit quam maxime nosse, an ex ipso jure naturae descendant, an ex sola auctoritate ecclesiastica. » Huc spectat can. 2 dist. 14, in quo haec leguntur : « Sicut quaedam sunt, quae nulla possunt ratione convelli, ita multa sunt, quae aut pro consideratione aetatum, aut pro necessitate rerum oporteat temperari. »

Denique jus naturae maxime valet ad legum aequitatem demonstrandam, atque ad easdem leges rite recteque interpretandas.

Qui verae solidaeque Juris naturalis doctrinae cupidus est, is

auctores et magistros habeat Jacobum Zallinger in *Institutionibus Juris naturae privati et publici*, et in primis Ignatium Schwarz in *Institutionibus juris publici universi naturae et gentium*.

DE SCRIPTIS SANCTORUM ECCLESIAE PATRUM.

§ 41.

DE NOMINE ET DIGNITATE SANCTORUM ECCLESIAE PATRUM.

Ecclesiae Patres vocamus antiquos eosque insignes Scriptores Ecclesiasticos, qui post Apostolos et Evangelistas singulari providentia Dei Ecclesiae dati fuerunt, quique, ut ait Vincen-
tius Lirinensis in suo Commonitorio, « in fide et communione catholica sancte, sapienter, et constanter viventes, docentes, et permanentes vel mori in Christo fideliter, vel occidi pro Christo feliciter meruerunt. » Patres idcirco dicti, tum propter antiquitatem, ex qua vox *Patrum Ecclesiae* ducta est, tum propter doctrinae praestantiam exemplaque virtutum, quibus permultos in Jesu Christo filios genuerunt. « Talibus Patribus, » inquit S. Augustinus lib. 2 contra Julianum, « post Apostolos sancta Ecclesia plantatoribus, regatoribus, aedificatoribus, pastoribus, nutritoribus crevit; et hi, quod invenerunt in Ecclesia, tenuerunt; quod didicerunt, docuerunt; quod a patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt. » Ipsi itaque sunt Sacrarum Scripturarum interpretes, Tra-
di-

tionis testes atque custodes, Praedicatores fidei, Praeceptores morum, Magistri canonum, adeoque ex eorum scriptis, tanquam ex fonte quodam puriori, doctrinam Ecclesiae disciplinamque haurire possumus.

Nemo tamen ex his concludat, totum id, quod quivis Sanctorum Patrum litteris consignavit, ita retinendum esse, ut contra sentire aut agere nunquam liceat. Nam singuli Ecclesiae Patres afflato Spiritus Sancti, sicut Prophetae et Apostoli, non regebantur, proindeque aliquibus in rebus errare potuerunt.

§ 42.

DE USU ET AUCTORITATE SANCTORUM PATRUM.

Itaque Sanctorum Patrum scriptis ita utendum est, ut non eis majorem praeter quam habent auctoritatem tribuamus. Qua super re damus regulas quae sequuntur.

Prima est: « In rebus, quae ad fidem et mores pertinent, unius etiam, alteriusve Patris auctoritati magna fides habenda est; major etiam, si plures Patres idem omnino sentiant. Si quid vero consentientes inter se Patres aut divinis Litteris expressum, aut divinitus traditum esse doceant, eorum dictis sine ulla dubitatione credendum est, neque licet dissentire. » Quamvis enim singuli SS. Patres falli potuerint ut homines, dum tamen ad unum omnes in eadem sententia conspirant, expertes omnis erroris censendi sunt. Namque, ut refert Vincentius Lirinensis, « Concilio Ephesino divinitus placuit nihil aliud posteris credendum decernere, nisi quod sacra sibi consentiens SS. Patrum tenuisset auctoritas; » et Concilium La-

teranense sub Innocentio III can. 43 haec habet : « Quae omnes consentientes Ecclesiae Patres respuunt, ea catholica et apostolica Ecclesia respuere dicit; et quae credunt, credit. » Denique Concilium Tridentinum sess. 4 in Decreto de editione et Sacrorum Librorum usu sub poena anathematis sanctificavit, « ne quis Scripturam Sacram contra unanimem Sanctorum Patrum sensum interpretari audeat. »

Secunda est : « In negotiis et causis, quae ad disciplinam spectant, legibus ab Ecclesia constitutis standum est, non scriptis SS. Patrum. » Neque enim SS. Patres aut leges ferre, aut latis legibus derogare potuerunt, propterea quod ad condenda, vel abroganda jura doctrina et sanctitas non sufficient, sed potestas necessaria est, qua SS. Patres destituebantur. Sapienter itaque Gratianus in principio dist. 20 nos admonuit, cum de legibus disciplinae constituendis, vel controversiis definiendis agitur, magis obtemperandum esse Summorum Pontificum decretis, quam SS. Patrum sententiis : « nihilque obest, » ut scite animadverterit Joannes Baptista Bartoli Instit. Jur. Can. cap. 42 « quosdam ex Sanctis Patribus contra sensisse, cum saepe incident tempora, ut quod olim Ecclesiae neque necessarium, neque utile esse credetur, id postmodum maxime profuturum esse videatur, quam ob causam ipsas quoque Ecclesiae leges interdum mutari oportet. »

Tertia est : « In negotiis vel controversiis ecclesiasticae disciplinae, in quibus neque Pontifices Summi, neque Concilia quidquam constituerunt, Sanctorum Patrum sententiae pro legibus, quae sequamur, nobis erunt. » Hanc regulam accepimus a S. Leone IV, qui in epistola ad Episcopos Britanniae, cum Summorum Pontificum decreta, Conciliorumque canonnes enumerasset, « per quos, » ut ait, « judicant Episcopi,

et per quos Episcopi simul et Clerici judicantur, » ita subdit : « Si tale emerserit, vel contigerit inusitatum negotium, quod minime possit per istos finiri, tunc si illorum quorum meministis dicta, Hieronymi, Augustini, Isidori, vel caeterorum similiter Sanctorum Doctorum reperta fuerint, magnanimiter sunt retinenda ac promulganda. »

Itaque SS. Patrum scripta in rebus disciplinae sunt Juris Canonici fons subsidiarius, quatenus ubicumque sacri canones silent, scripta SS. Patrum subsidio veniunt, et locum auctoritatemque ecclesiasticae legis obtinent. Ex quo factum est, ut qui colligendis sacris canonibus dederunt operam, hi multas SS. Patrum sententias suo quiske canonum Codici inseruerint.

Joannes Barbeyracus, Dallaeus, et alii Calvinistae Sanctorum Patrum doctrinam carpere conati sunt, sed frustra laborarunt; vide Lexicon theologicum D. Bergier verb. « Ecclesiae Patres. » *Juris Ecclesiastici praelectiones Vincentii Lupoli* tom. 4 cap. 13, et disputationem Liberati Fassonii *de morali Patrum doctrina*.

DE JURE CIVILI.

§ 43.

DE JURE CIVILI PER CANONES RECEPTO

Postremum denique Juris Canonici fontem appellamus Jus civile Romanorum, tum quia multa ex romanis legibus, et praesertim ex Codicibus Theodosiano et Justiniano sumpta

fuerunt, et in Jus Canonicum translata, tum quia in negotiis et causis ecclesiasticis, de quibus in ipso Jure Canonico nihil proditum est perscrutari Juris civilis regulas, easque sequi debemus. Si quis enim S. Gregorii Magni epistolarum libros perlegat, is profecto cognoscet, S. Pontificem civilibus Romanorum legibus saepius usum fuisse, easdemque civiles leges Episcopis, aliisque judicibus ecclesiasticis proposuisse, quibus in exercendis judiciis uterentur. Qua de re potissimum legenda est ejusdem Pontificis epistola ad Joannem Defensorem in Hispaniam euntem conscripta, in qua illum edocens quemadmodum in ecclesiasticis controversiis se gerere deberet, quas ei regulas dedit, eas omnes ex civili Romanorum Jure de prompsit.

S. Gregorii Magni exemplum alii Pontifices imitati sunt. Quapropter Lucius III c. 1 de novi oper. nuntiat. in controversia inter duas Ecclesias exorta ob capellae cuiusdam aedificationem, cum Episcopo Patavino judici delegato « dubium videretur, utrum canonico procedi posset judicio, cum nihil de nuntiatione novi operis esset in canonibus definitum, » ita rescripsit : « Sicut humanae leges non dedignantur sacros canones imitari, ita et sacrorum statuta canonum Principum constitutionibus adjuvantur. » Ubi Glossa ad verbum adjuvantur haec habet : « In causa ecclesiastica leges possumus allegare, ut si canones deficiant, possit judicari secundum leges. » Et Abbas in idem caput num. 3 inquit : « Causa Ecclesiae debet decidi per jus civile in defectum canonum. » Hinc sententia contra leges civiles, vel sacros canones ab iudice ecclesiastico lata ipso jure nulla est, ut habetur c. 1 de sentent. et re judicata : « Sententia contra leges, canonesve prolata, licet non sit appellatione suspensa, non potest tamen subsistere ipso jure. »

§ 44.

DE REGULIS IN USU JURIS CIVILIS OBSERVANDIS.

Nemo tamen existimet in omnibus causis ecclesiasticis esse civilium legum auctoritate uti; in quibusdam enim causis omnino non licet. Quando igitur id fieri possit, explicandum est.

Sed in primis praemonere oportet, nonnullas civiles leges a sacris canonibus probatas fuisse, alias vero correctas, caeteras silentio praetermissas.

« Cognitionem legalem, » ait Benedictus XIV de Synod. Dioec. lib. IX, cap. 10, « et quae ex ea ad nuptias profluunt obstacula, eo prorsus modo, quo a Jure civili statuta fuerant, universim recepit approbatque Nicolaus I in responsione ad consulta Bulgarorum c. 2, cuius responsionis fragmenta referuntur in c. ITA DILIGERE 30, quaest. 3 et in c. unic. de Cognat. legal. Quamobrem si quaestio incidat sive in tribunali ecclesiastico, sive in Synodo, an in hoc vel illo casu adsit impedimentum cognitionis legalis, necessario recurrendum erit ad leges civiles, atque ad earumdem normam controversia decidenda. » Sic etiam in Corpus Juris Canonici relatae sunt leges civiles de impedimento cognitionis spiritualis, deque experimento triennali in causa impotentiae; et secundus Decretalium liber, qui ad judicia ecclesiastica pertinet, magnam partem ex jure civili descriptus esse videtur. Divisio etiam status hominum in liberos et servos, legitimos et illegitimos, puberes et impuberes, minores et maiores, multae-

que aliae Romanorum leges ab Ecclesia probatae susceptae-
que fuerunt.

Contra vero ab Ecclesia correctae reprobataeque Romanorum leges, quae concubinatum, divortium, infidelitatem in sponsalibus, consobrinorum nuptias, usuras proprie dictas, praescriptiones cum mala fide, occisionem adulteri a marito vel patre factam probaverunt. Praeterea alia multa, quae in jure civili minus pie et religiose constituta videbantur, Ecclesia mitigavit emendavitque. Sic viduam, quae intra annum luctus ad secundas nuptias transit, omni infamia carere voluit; matrimonia filiorum familias et servorum sine consensu parentum vel dominorum contracta valere, seu vera rataque esse statuit; declaravit filiis quoque illegitimis alimenta a patribus deberi; jusjurandum adjectum contractibus, quos sola humana lex irritat, servari jussit. Confer P. Galium Cartier *Institut. Jurisprudentiae Canonico-Civilis* cap. IV § 2, et Henricum Cánisium *de differentiis Juris Canonici et Civilis*.

Jam vero nemo est qui non intelligat, leges civiles, quas Ecclesia probavit et recepit, a nobis probandas esse recipie-
dasque; improbandas vero atque rejiciendas, quas ipsa im-
probavit vel correxit.

Quid vero sentiendum est de iis legibus quas Ecclesia nec approbavit nec improbavit, sed silentio praeterivit? « Ejus-
modi leges, » ait Benedictus XIV de *Synod. Dioec. lib. IX* cap. 14, « si rem spectant mere profanam, nec ulla ex parte sacris canonibus adversentur, tacite approbatae videntur in c. 1 de novi oper. nuntiat. » Itaque ut hanc regulam adhi-
bere recte possimus, animadvertisamus oportet, quae res mere profanae, quae contra spirituales et ecclesiasticae dicendae
sint. Itaque ubicumque Jus Canonicum de aliqua re aut ni-

bil, aut obscure statuit, ejus supplendi vel interpretandi causa, si res mere profana sit, ad jus civile: si spiritualis aut ecclesiastica sit, ad scripta Sanctorum Patrum confugiendum erit.

Recentiores Canonistae, apertis explicatisque Juris Canonici fontibus solent ejusdem Juris *Adminicula* subjungere: « quae quidem, » ut ait Josephus Schell in *institutionibus Juris Ecclesiastici* P. Mauri de Schenkl sect. 1 cap. 4 § 73, « legum ecclesiasticarum rationem sufficientem haud continent, nec earum proprie fontes sunt; at in cognitionem principiorum inducunt, usum earum expeditorem et notitiam Juris Ecclesiastici pleniorum reddunt et solidiorum. » Inter haec recenset Historiam Juris, *Criticam Sacram, Chronologiam, et Geographiam*, itemque *Theologiam Dogmaticam*, quam, ut optime ait « insigne esse jurisprudentiae ecclesiasticae adjumentum nemo insciabitur, qui perpenderit, eadem fere esse utriusque disciplinae principia, leges plures pendere ex dogmatibus, ex. gr. de Liturgia, S. Ordine, Hierarchia, Matrimonio, etc., rationem, ne aberret, ad revelationis normam perpetuo esse diri-
gendarum. »

Haec itaque magna multa adjumenta comparare sibi debet, qui universum Jus Canonicum publicum et privatum, ejusque principia bene provisa explorataque habere cupit. De his adjumentis sive adminiculis plura dicemus Capite ultimo.